



ביאורים

כל יהודי אמור להתחיל את צעדיו הראשונים בסולם הקדושה בלי שהוא מתכוון לכך. הוא פשוט נולד לתוך זה. האווירה שהוא סופג בבית מילדות, החמימות והנעימות של הקדושה, מחלחות לתוכו בלי לשים לב. המושגים שהוא שומע, השיקולים בעד ובנגד בכל התלבטות, מעגל החיים היהודי הרצוף בשבתות וחגים, כל אלו נספגים בדמו. מזוהה ניצבת בפתח ביתו, מודיעה שבת זה, בית יהודי הוא. היא מעניקה קדושה לחיים, ומחברת אותו לייעוד של עם ישראל. גם בלי השקעה פעילה מצדו, הופכת היהדות לחלק בלתי נפרד ממנו.

כל זה נכון, אך לא מספיק. קליטה פסיבית בלבד של המציאות בבית ובמשפחה מקנה אמנם הרגלים חיוביים ויטודות רוחניים, אבל לא מייצרת הבנה. האדם נדרש להיות אקטיבי, וליצור במו ידיו את הנוכחות של עבודת ה' בחיים שלו. הוא צריך לקחת אחריות ויוזמה כדי ללמוד את החכמה וההיגיון שיש בדרכה של היהדות. את זה עושים דרך לימוד תורה, במאמץ שכלי, שמעמיק בשורשים, בענפים ובפירות של עץ החיים העצום המרכיב את המסורת היהודית. בצורה כזו תגדל ההערכה וההזדהות עם עולם הערכים של התורה והמצוות, וגם החשק והמוטיבציה לקבוע אותם כדרך חיים.

מבין שני אלה - מה משפיע יותר על הבנים, על דור ההמשך? בזה נחלקו האמוראים, כיוון שיש טעם וסברה לכאן ולכאן. מצד אחד, האווירה שממלאת את הבית, ונקלטת כבר מילדות, מניחה את התשתית, ומחדירה את השפעתה מתחת לסף ההכרה, כך שקשה לחמוק ממנה. היא זו שגם מובילה בהמשך הדרך את הילד להשקיע בלימוד התורה. מצד שני, ההשפעה הממשית הניכרת בחיי היום יום היא זו שמעל לסף ההכרה, הנרכשת בידיעה ולימוד. אין תחליף לעמל שנדרש מהילד בלימוד תורה, ולצורך להזין את נפשו בתוכן רוחני שעצמים ויעשיר אותה. אדרבה, כוחו של הבית הוא דווקא בהטמעה פנימית של הידיעה הנרכשת בלימוד.

אין צורך להכריע בוויכוח זה. אחוז בזה, וגם מזה אל תנח ידיך. נמלא את הבית באווירה קדושה, ונרגיל את ילדינו בלימוד התורה, והם יפרו אלו את אלו בהשפעה הדדית, שתטביע חותם על כל מי שמתמלא מהם.

הרחבות

חשיבותו של הבית בחיי האדם

הבית פועל בחותם המטבע בו על הנהגת אנשי הבית. על פי הסברו של הרב קוק, האמוראים בגמרא נחלקו במידת השפעת הבית, והלך הרוח המתרחש בו, על בני הבית.

במדרש מפרטים חז"ל את חשיבותו ומידת השפעתו של הבית ורוחו על עיצוב אישיותו של האדם: "וקשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם (יותר) ממלחמת גוג ומגוג, דאילו במלחמת גוג ומגוג כתיב 'למה רגשו גוים' [תהלים ב, א], ולהלן כתיב 'ה' מה רבו צרי' [תהלים ג, ב]. וכיוצא בו עשה דוד באדוניה שלא רידהו ביסורין, ולא גער בו, ולפיכך יצא לתרבות רעה, דכתיב 'ולא עצבו אביו מימיו' [מלכים א, א]. 'ואותו ילדה אחרי אבשלום' [מלכים א, א, ו], והלא אבשלום - בן מעכה, ואדוניהו - בן חגית, מהו 'ואותו ילדה אחרי אבשלום'? אלא, מתוך שיצא לתרבות רעה ולא רידהו אביו, וכתיב באדוניהו 'ולא עצבו אביו מימיו' - אף הוא יצא לתרבות רעה. לפיכך כתיב 'ואותו ילדה אחרי אבשלום'" [שמות רבה (וילנא) פרשת שמות א].

המדרש מסביר שההתמודדות עם זעזוע בסדר בבית הפרטי של האדם, מכבידה עליו יותר ממצב של מלחמת עולם. על מלחמות כבודות משקל של עמים גדולים, כותב דוד: 'למה רגשו גוים'. כלומר 'מה ההתרגשות הגדולה?', זה לא משהו שדוד המלך 'מתפעל' ממנו. לעומת זאת, כשאבשלום בנו מורד בו, כותב דוד פסוק נרעש ונסער - 'ה' מה רבו צרי'. בהמשך מסביר המדרש מה גורם לאדם לסטות מדרך הישר ולמרוד.

בסופו, כותב המדרש שהמתנות שנתן ריבון העולם לעם ישראל (תורה, ארץ ישראל ועולם הבא) ניתנו מתוך אהבתו - דווקא על ידי ייסורים, כדי שיתקיימו אצל ישראל.

מזוהה ותורה

פליגי בה° רבי חי' בר אבא ורבי יוסי, חד אמר בעון מזוזה, וחד אמר בעון בטול תורה. למאן דאמר° בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, ולמאן דאמר בעון בטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. הבית° פועל בחותם המטבע בו על הנהגת אנשי הבית. ומטביע על המשפחה בכללה את צורתו, עד שכל בן מבני הבית נמשך הוא אל הדרך הכללי של צורת החיים השולטת בבית. המזוזה היא מקדשת את בית ישראל. הבית ששם ד' אלהי ישראל עליו נקרא, על מזוזות פתחיו, כבר הרוח הכללי הישראלי שולט על בני הבית, ודרכי המשפחה כבר אי אפשר שיהיו זרים לשם ד' ועם נחלתו. על כן רק אז יחדר רוח משחית, לעקר את הצד המקיים שבגדולי° הבית, כשהחותם הכללי° נמחק ונתשששטש, בעון מזוזה, שאז הבית בכללו לא לד' הוא, וזמורותיו גדולי זרים הנם שסופם להתהפך לרועץ° לישראל, וראויים הנם להפחד טרם תגדלנה תוצאות הרעה לגדעו ובלע נחלת ד'. אכן יש גבול עד כמה האדם, אפלו בשחר טל ילדותו, נמשך אחרי המנהגים הכלליים והרוח הכללי השזור בבית הוריו, כל זמן שלא יפנס בקרב רוח חיים פנימה, לדעת את רב הודו וכבודו זיוו והדרו של הרוח הזה ושל אלו המפעשים. על כן יוכל להיות שחותם חיי הבית רק אז יפעל על טובת חיי החנוף פראוי, כשהיה משפיע מטל של תורה, וזולתה° הנה יש מקום לומר שכל כך זר ונכרי הוא למי שרחוק מדעת התורה ודרכיה העליונים כל סדר החיים המלאים קדשה וטהרה של ישראל, עד שגם ההרגל והמשכנת כח הבית והמשפחה לא יספיק לתן להם עזם, רק° הם יצטרפו עם ההשפעה הטובה של תלמוד תורה שייכלו אז יותר לראות את האור פי טוב. על כן למאן דאמר בעון מזוזה, נתן כל כך עז כח להרגל החנוכי בהיותו שולט בכללות הבית עד שהוא יכשיר אל הכל, ואפלו אל אותה ההשפעה התורנית יביא בעצם כחו, ומקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו. הבית הוא הכל, ויתר המכשירים° בטח ממנו יבואו כל זמן שלא יהרס° בחזקת היד. ומאן דאמר בעון בטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. רק חזק יחזק הבית את הרשמים הטובים שהתלמוד יפעל על הלבבות. על כן מבוא הגון ונחמד הוא, אבל לא יקח את הנפשות בעז רק° בהיותו חוסה בצלה של תורה, ואורה החודר בלב כל בן ויליד בית מהפכתו הפנימית, לדעת לכון את התכן של תהלוכות הבית ורוח ד' שעליו עם מדעיו הפנימיים, שהם לא יבאו על מקונם כי אם על פי דרישתה של תורה. ורק בשני אלה יחד, בהרגל° ובתלמוד, יוסד עז החנוף הטוב, הראוי להמשיך משך החיים לפעל טובה וברכה, על ישראל ועל העולם כולו, שרק ההתאמה אל התעודה° היא תמשיך משך החיים, תחזקו ותשגבו בימין ד'.

(עין איה, שפת א, פרק ב פסקה רט)

פליגי בה - נחלקו החכמים מחמת איזה חטא בניו של אדם מתים. למאן דאמר וכו' - הגמרא מסבירה כיצד כל דעה מוכיחה את דעתה מן הפסוק. הבית וכו' - האווירה השוררת בבית. שבגדולי - בניו של אדם. שהחותם הכללי - שהאווירה הרוחנית שבבית. לרועץ - לרעה. וזולתה - ובלעדי השפעת התורה. רק - אלא. המכשירים - ההכנות להתפתחות רוחנית בריאה. יהרס - שלא תיפגע אוירת הקודש שבבית. רק - אלא. בהרגל - הרגל חינוך הבית. התעודה - המטרה.

